

Отримано: 03 листопада 2015 р.

Прорецензовано: 22 грудня 2015 р.

Прийнято до друку: 26 травня 2016 р.

Boiarchuk Alona. Innowacyjne źródła finansowania Chersońskiego regionu: technoparky / Alona Boiarchuk // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: науковий журнал. – Острог: Вид-во НУ«ОА», травень 2016. – № 1(29). – С. 29–33.

УДК: 330.341.1+336.1:352(477.72)

JEL-класифікація: R 58, L 51, H 52

Alona Boiarchuk,

dr katedry zewnętrznej gospodarczej działalności, Narodowy techniczny uniwersytet w Chersoniu

INNOWACYJNE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA CHERSOŃSKIEGO REGIONU: TECHNOPARKY

W artykule wyświetlono mianowanie technologicznych parków jak jednego z efektywnych środków poprawy innowacyjnego rozwoju. Zaproponowano środki z stymulacji rozwoju regionu. Zaakcentowano uwagę, że innowacyjna działalność przewidyje wprowadzenia innowacyjnie-technologicznych centrów, w których zabezpieczają się sprzyjające warunki dla projektów.

Ключевые слова: *innowacje, region, źródła finansowania, technopark, rozwój.*

Alona Boiarchuk,

PhD in Economics, Associate Professor of external economic activity, Kherson National Technical University

INNOVATIVE FUNDING SOURCES OF KHERSON REGION: TECHNOPARKS

In the article essence settings of technological parks, is reflected as one of effective facilities of improvement of innovative development. It has been recommended the measures for stimulation of development of the region. It has been brought to a focus, that innovative activity assumes implementation of the innovative and technical centers in which favorable conditions for projects are provided.

Key words: *innovation, the region, sources of financing, technopark, development.*

Боярчук Альона Ігорівна,

к.е.н., доцент кафедри зовнішньоекономічної діяльності Херсонського національного технічного університету

ІННОВАЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ ХЕРСОНСЬКОГО РЕГІОНУ: ТЕХНОПАРКИ

У статті висвітлено призначення технологічних парків як одного з ефективних засобів поліпшення інноваційного розвитку. Запропоновано заходи з стимулювання розвитку регіону. Акцентовано увагу, що інноваційна діяльність передбачає впровадження інноваційно-технологічних центрів, у яких забезпечуються сприятливі умови для проектів.

Ключові слова: *інновації, регіон, джерела фінансування, технопарк, розвиток.*

Przedstawienie problemu. W strategii ekonomicznego i socjalnego rozwoju Ukrainy «W stronę integracji europejskiej w latach 2004-2015», w ustawie «O podstawach narodowego bezpieczeństwa Ukrainy» i programie ekonomicznych reform prezydenta Ukrainy na lata 2010-2014 określono innowacyjny model rozwoju Ukrainy jako jeden z priorytetowych interesów narodowych. Dla realizacji takiego priorytetu państwo powinno skierować inwestycyjne potoki do innowacyjnego zakresu za określonymi średnio- i długoterminowymi kierunkami przez stosowanie ekonomicznych bodźców (państwowej pomocy) dla innowacyjno-aktywnych przedsiębiorstw. Organizacyjnymi formami elementów innowacyjnej infrastruktury, która akurat powstaje na Ukrainie, są centra innowacyjne, parki naukowe, centra transferu technologii, technoparki, regionalne klasterne innowacyjne, innowacyjne biznes-inkubatory i tym podobne.

Analiza ostatnich badań i publikacji. Problematyce innowacyjnego źródła finansowania różnych regionów poświęca się wiele uwagi (w literaturze przedmiotu, jak i w działalności praktycznej). Badaniu tego problemu poświęcone są współcześnie prace A. Amoszy, O. Komeliny, O. Lapko, O. Ermoszkińy, A. Kuznecowy, M. Krupky, O. Jurkewicza.

Przedstawienie zadania. Jednym z kluczowych elementów innowacyjnej infrastruktury są parki technologiczne, które powinny organizacyjnie zabezpieczyć wykonanie innowacyjnych projektów od wprowadzenia do produkcji efektów opracowań naukowych w zakresie wysokich technologii po przemysłowe wypuszczenie produkcji konkurencyjnej na światowym rynku.

Referowanie głównego materiału badania. Od 2000 roku państwo daje technoparkom szereg prostych (finansowanie z budżetu państwowego) i niebezpośrednich (są pewne podatkowe ulgi albo inne preferencje) rodzajów państwowej pomocy. Niebezpośrednia państwowa pomoc jest wykorzystywana przeważnie do połączenia prostych zagranicznych i prywatnych inwestycji, sprzyja także rozszerzeniu innowacyjnej działalności

technoparków, ponieważ prawo przewiduje obowiązkowy przelew zwolniony od opodatkowania na specjalne rachunki technoparków.

To pozwala w sposób gwarantowany i szybki otrzymać określoną sumę pieniędzy na realizację innowacyjnych projektów praktycznie bez obciążania wydawanej części budżetu. W przypadku technoparków prosta państwowa pomoc dotyczy częściowej kompensacji odsetek od kredytów. Tak, dla otrzymania państwowej pomocy projekty technoparków przechodzą skomplikowaną procedurę doboru na odpowiedniość prawodawczo zatwierdzonym strategicznym długo- i średnioterminowym kierunkom innowacyjnego działania.

Na dynamikę społeczno-ekonomicznych wskaźników działalności technoparków negatywnie wpłynęła utrata zaufania inwestorów (zwłaszcza w tym zakresie gospodarki, gdzie ryzyko komercyjne jest jednym z najwyższych) spowodowana przez niestabilność polityki państwa co do stosowania pomocy dla technoparków na realizację przez nie innowacyjnych projektów, niewykonywanie przez państwo wziętych na siebie zobowiązań, naruszenia gwarancji. I tak, nie zostały dotrzymane przez państwo:

1 – wykonanie szeregu przepisów co do dawania zadeklarowanej państwowej pomocy technoparkom, a mianowicie:

– priorytetowość we włączaniu zagranicznych kredytów pod państwowe gwarancje i koszty państwowego funduszu innowacyjnego;

– pełne albo częściowe nieoprocentowane kredytowanie, a pełna (częściowa) kompensacja odsetek miała miejsce tylko w latach 2007-2008;

2 – ulga w opłatach podatku od kosztu dodanego wekslem podatkowym przy imporcie nowego sprzętu, urządzeń i akcesoriów (lata 2008-2010);

3 – stabilność specjalnego trybu innowacyjnej działalności w części stosowania pomocy państwowej:

– kilkakrotnie doszło do blokowania działania szeregu rodzajów państwowej pomocy dla technoparków – nadanie ulgi urządzeniu z opłaty podatku cła na terytorium Ukrainy (od lipca 2004 roku) [1], również opłaty podatku od kosztu dodanego wekslem podatkowym przy imporcie nowych urządzeń, sprzętu i akcesoriów montażowych (w latach 2008-2010) [2];

– zawężono ramy specjalnego trybu technoparków tylko do ich innowacyjnej działalności i «dawania państwowego wsparcia... przy realizacji projektów według priorytetowych kierunków działalności parków technologicznych» (z 31 marca 2005 roku) [3];

– nie działały od kwietnia 2005 roku po luty 2006 roku państwowe gwarancje co do stabilności specjalnego trybu innowacyjnej działalności parków technologicznych [4];

4 – nieraz zmieniała się lista rodzajów pomocy państwowej, a mianowicie:

– 31 marca 2005 roku skasowano działanie czterech rodzajów niebezpośredniej pomocy państwowej (zwolnienia z opłaty podatku dochodowego, podatku od kosztu dodanego ze sprzedaży na Ukrainie, przywozowego cła i podatku od kosztu dodanego przy imporcie surowca, materiałów, sprzętu, urządzeń, akcesoriów montażowych);

– 2 lutego 2006 roku z rejestru środków wsparcia technoparków usunięto priorytetową gwarancję we włączaniu zagranicznych kredytów pod państwowe, odnowiono dwa z poprzednio skasowanych niebezpośrednich rodzajów państwowej pomocy (zwolnienie z opłaty podatku dochodowego i cła przywozowego) i zaprowadzono dwa nowe (stosowanie weksla podatkowego przy imporcie nowego sprzętu, urządzeń i akcesoriów montażowych, również stosowanie przyspieszonej amortyzacji wciągnęły w projekcie technologicznego parku głównych funduszy i ustala się coroczna 20% norma amortyzacji (głównych funduszy grup 3 i 4), a także zaprowadzono nowe rodzaje prostej państwowej pomocy – pełne albo częściowe (do 50%) nieoprocentowane kredytowanie projektów parków technologicznych, a także pełną albo częściową kompensację odsetek, spłacanych bankom za kredytowanie projektów parków technologicznych;

– 1 stycznia 2011 roku skasowano zwolnienie z opłaty podatku dochodowego i spłatę VAT wekslem podatkowym przy imporcie.

Zaznaczmy, że u podstaw wspomnianych decyzji leżał faktycznie jeden argument – co do istniejącego przekroczenia wysokości pomocy państwowej dla technoparków w stosunku do opłatami do budżetów i funduszy docelowych. Jednak dokładna analiza państwowej pomocy dla technoparków daje podstawy, aby sądzić, że taki argument opiera się na niepoprawnej ocenie wyników działalności technoparków. Przejawia się to w takich danych:

– zestawienie wysokości prostej państwowej pomocy i opłat do budżetów i funduszy docelowych pokazuje, że przekroczeń nie było. Objętość prostej państwowej pomocy technoparków (64,9 mln hrn. za lata 2000-2010) i ich część w objętości finansowania technologicznych innowacji kosztem Państwowego budżetu są mizerne (6%);

– zestawienie objętości niebezpośredniej państwowej pomocy, czyli zwolnienie z opłaty podatku dochodowego, podatek od kosztu dodanego i cła przywozowego, ze spłatami do budżetów i funduszy docelowych nie jest poprawne:

– taka pomoc nie przewiduje prostego finansowania z budżetu i faktycznie jest głównym bodźcem dla innowacyjnej działalności technoparków, który pozwala zwiększyć ich finansowe zasoby przez zaliczenie ich na

specjalne rachunki i późniejszego wyjątkowego użycia na rozszerzenie naukowo-technicznej i innowacyjnej działalności;

– w ciągu siedmiu lat funkcjonowania technoparków budżetowa efektywność nie była określona w liście kryteriów oceny działalności technoparków. Dopiero od lipca 2007 roku była uwarunkowana obligatoryjność pozytywnej dynamiki budżetowej efektywności projektu technoparków nie później, aniżeli rok przed zakończeniem terminu ważności specjalnego trybu działalności innowacyjnej;

– inne społeczno-ekonomiczne wyniki działalności technoparków (w szczególności objętość zrealizowanej innowacyjnej produkcji, liczba stworzonych i zachowanych miejsc pracy) nie była rozpatrywana jako wskaźniki efektywności stosowania pomocy państwowej.

Poprzednia analiza wskaźników działalności technoparków daje podstawy, aby uważać, że zastosowanie środków niebezpośredniej państwowej pomocy może być efektywnym bodźcem do kierowania zagranicznych i prywatnych inwestycji do innowacyjnych projektów technoparków, które odpowiadają określonym przez państwo priorytetom. Wysokość pomocy państwowej i kluczowe społeczno-ekonomiczne wskaźniki działalności technoparków znajdują się w prostej zależności jeden od drugiego. Oprócz tego, na zainteresowanie inwestorów innowacyjnymi projektami technoparków znacznie wpływa zabezpieczenie przez państwo stabilności warunków, wykonanie wziętych na siebie zobowiązań i gwarancji.

Częstkowe wznowienie w 2006 roku poprzednio zlikwidowanych w 2005 roku rodzajów państwowej pomocy i wprowadzenie nowych nie odnowiło zaufania inwestorów i nie powstrzymało ograniczania działalności technoparków. Po przyjęciu Kodeksu Podatkowego Ukrainy z ponownym naruszeniem państwowych gwarancji stabilności specjalnego trybu innowacyjnej działalności technoparków przez likwidację wobec nich praktycznie wszystkich rodzajów niebezpośredniej państwowej pomocy pod postacią ulg podatkowych, te elementy innowacyjnej infrastruktury znalazły się w sytuacji możliwości zupełnego upadku.

To, że specjalny tryb opodatkowania technoparków nie był włączony na listę specjalnych trybów podatkowych Kodeksu Podatkowego Ukrainy (rozdział XIV), przeczy programowi ekonomicznych reform prezydenta Ukrainy na lata 2010-2014, który zapowiadał rozszerzenie i wsparcie działalności technoparków i rozwój dziedzin naukowo-technicznych i innowacyjnych.

Właśnie redakcja ustawy o technoparkach z 1999 roku z przewidzianą listą środków niebezpośredniej państwowej pomocy i stabilnością warunków działalności w tym okresie zabezpieczyły pierwszym czterem utworzonym technoparkom aktywny rozwój tego kluczowego i nowego dla Ukrainy elementu innowacyjnej infrastruktury. Wydaje się, że dla stabilizowania sytuacji co do technoparków konieczne trzeba dokonać szeregu ważnych kroków, a w szczególności:

– włączyć specjalny tryb opodatkowania parków technologicznych na listę specjalnych trybów podatkowych Kodeksu Podatkowego Ukrainy (Rozdział XIV) i dla każdego projektu technoparków w terminie 5 lat (podczas działania specjalnego trybu innowacyjnej działalności) odnowić niebezpośrednie formy państwowej pomocy, które były stosowane przed 31.03.2005 roku.

Dla przedłużenia realizacji przez technoparki innowacyjnych projektów potrzebne jest możliwie szybkie wznowienie chociażby dwóch rodzajów niebezpośredniej państwowej pomocy, a mianowicie zwolnienie z opodatkowania dochodu przedsiębiorstw, zwolnienia z opodatkowania na specjalne rachunki uczestników technoparków i jego organu kierowniczego, a także stosowania weksla podatkowego na podatkowe zobowiązanie z podatku na dodany koszt z importu nowego sprzętu, urządzenia i akcesoriów montażowych doń z terminem zgłoszenia na 180 albo 360 kalendarzowy dzień z dnia nadania weksla organu celnego kontrola. Trzeba zabezpieczyć stabilność warunków działalności technoparków w części stosowania państwowej pomocy w ciągu całego okresu ważności specjalnego trybu innowacyjnej działalności, a w przypadku ich naruszenia, przewidzieć kompensacyjne mechanizmy dla technoparków, ich uczestników i wspólnych przedsiębiorstw [5].

Dzisiejszy system edukacji na Ukrainie jest systemem postsowieckim. Mamy bowiem do czynienia z instytucjami i stosunkami między nimi, które funkcjonowały w państwie powstałym na fundamencie byłego Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich. Sytuację, która panuje na Ukrainie co do finansowania systemu edukacji wyższej, ocenia się jako katastroficzną. Trwa rujnacja istniejących szkół, natomiast nie odbywa się przekształcanie niepotrzebnych wyższych zakładów edukacji na te, które realnie są konieczne dla państwa. Oprócz tego objętość kosztów, które powinny na edukację wyższą wpływać z budżetu, zmniejsza się.

Problem państwa ukraińskiego polega na tym, że właśnie na państwowym poziomie nieobecne jest pełne rozumienie życiowej konieczności funkcjonowania konkurencyjnego systemu edukacji wyższej. W świecie przyjęto uważać tak: społeczeństwo nie zawsze rozumie konieczność rozwoju edukacji wyższej, dlatego to państwo za pomocą odpowiednich przepisów powinno podsuwać obywatelom myśl o konieczności osiągnięcia przez system edukacji wysokiego poziomu, a nie zmniejszać wydatki na edukację.

Według danych ze sprawozdania niezależnej międzynarodowej organizacji Światowego Forum Ekonomicznego (SFE) za 2007 rok, Ukraina wśród 145 państw świata ma takie wskaźniki co do edukacji: jakość wykształcenia podstawowego – 49. miejsce, dostęp do wyższej edukacji – 17. miejsce, jakość edukacji matematycznej i przyrodniczej – 44. miejsce, jakość systemu edukacyjnego – 47. miejsce [6].

Światowa praktyka nie zna wypadków stabilizowania wydatków za pomocą środków skierowanych na oszczędzanie kosztów. Można zastosować tymczasowe zmniejszenie kosztów, lecz skutkiem będzie strata osiągniętego poziomu rozwoju systemu edukacji kraju. Rozwinięte państwa planują coroczne zwiększanie kosztów na systemy edukacji (zwiększenie w absolutnych jednostkach).

Jeśli chodzi o alternatywne źródła finansowania edukacji i nauki na Ukrainie, to opinie na ten problem rozchodzą się. Istnieją argumenty na korzyść otrzymywania przez państwowe wyższe zakłady edukacyjne części prywatnych pieniędzy i innych zasobów:

a) konsument, który za coś płaci, odnosi się do towaru (nauczania) poważniej i efektywniej niż ten, który jest przekonany o jego pełnej «bezpłatności»;

b) wyższa autonomia zakładu, wolność manewru, stymulacja innowacji w celu lepszego uwzględnienia potrzeb i priorytetów studentów.

Lecz są znane i inne opinie fachowców, co skłania do skupienia, kiedy część budżetu państwowego jak zysku od wyższej edukacji wypłaca się zakładowi, a jego indywidualna część – bezpośrednio studentowi, żeby stymulować współzawodnictwo wśród wyższych zakładów edukacji.

Istnieją różne dostępne źródła dołączenia dodatkowych kosztów edukacyjnej dziedzinie. Bardzo prostą drogę nadejścia kosztów znalazła, na przykład, Francja, gdzie działa prawo o spłacie prywatnymi pracodawcami 0,5% funduszu pensji na terminatorstwo i przeszkolenie personelu. Firma może sama opłacić te koszty zakładom, które ona obrała, nie wydzielając kosztów w «ogólny kocioł», który nie zabezpiecza jej pożądanego wyniku. Analiza działania prawa «+ -0,5%» pokazuje, że i on jest nie idealny: praktycznie nigdy firmy nie skierowywały te koszty na przygotowanie studentów pierwszych kursów uniwersytetów. Najczęściej oni nieproporcjonalnie tracili się na specjalistyczne kursy, podwyższenia kwalifikacji personelu samych firm-płatników. Część profesury odezwała się na to prawo, dlatego, że wyszła na nowy rynek z «ponadwąskimi kursami» w granicach rozwiązania jednej z problemów konkretnej firmy.

Drugim źródłem dodatkowych kosztów są kontrakty na edukacyjno-informacyjne usługi szkół wyższych dla firm, kiedy firmy i szkoły wyższe podejmują kooperację i szukają korzystnych dla obu stron wariantów. Ta droga jest celowa wtedy, kiedy zarobionych pieniędzy wystarcza i na poparcie tradycyjnych kursów dla głównego kontyngentu studentów.

Trzecia droga jest znana – badania naukowe na zamówienie firm. Ten perspektywiczny i skomplikowany dla klasycznych uniwersytetów kurs dobrze jest naświetlony w prasie naukowej. Rozpowszechnionymi formami jego realizacji są «parki naukowe». To podejście również stwarza problemy różnego stopnia trudności (na przykład co do form własności intelektualnej), jednak ten rodzaj finansowego wsparcia szkół wyższych nieustannie rozwija się i doskonali.

Czwarta droga: pieniądze pochodzące z własności, ze sprzedaży terytorium, z wynajmu pomieszczeń, z nakładów środków uniwersytetu w różnych działaniach, z jego uczestnictwa w innej działalności finansowej. To zjawisko umiarkowanie wykorzystane, i nawet wśród profesorów nauk ekonomicznych doświadczenie jest tu niewielkie. Konieczne jest jednak nie odmawiać tworzenia w uniwersytetach małych przedsiębiorstw, które bezpośrednio będą pracowały na proces edukacyjny czy na badania naukowe.

Piąte źródło – ofiarodawcy. Można ich stymulować przez tworzenie klimatu społecznego uznania i pozytywnej oceny takiej działalności.

Szóste źródło – międzynarodowa pomoc, którą rozwinięte państwa co roku przekazują biednym krajom Afryki i Azji w celu rozwoju ich systemów edukacji. Doświadczenie przekonuje, że nakład kosztów na drukarnie, budowę szkół wyższych jest bardziej celowy aniżeli wyjazd służbowy rektorów i profesury dla przekazywania doświadczeń.

Podsumowanie. Realna dywersyfikacja źródeł finansowania wymaga, poza tym, stworzenia w szkołach wyższych specjalistycznej struktury i włączenia do sprawy wysoko wykwalifikowanych specjalistów zarządzania i marketingu. To może wywołać istotne wzburzenie w hierarchii wpływów wewnętrznej działalności uniwersytetów, co kolejny raz pokaże wzajemnie powiązaną strukturę wszystkich składowych szkoły wyższej. Konieczne jest, żeby każdy miał prawo przelewać podatek nie «do wspólnego worka», ale do konkretnego wyższego zakładu edukacyjnego, gdzie będą studiowały jego dzieci [7, s. 226-227].

Literatura:

1. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2004 р.» від 17.06.2004, № 1801-IV // Урядовий кур'єр. – 2004. – № 121 (від 1 липня).

2. Закон України «Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України» від 28.12.2007, № 107-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=107-17>; Закон України «Про Державний бюджет України на 2009 р.» від 26.12.2008, № 835-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=835-17>; Закон України «Про Державний бюджет України на 2010 р.» від 27.04.2010, № 2154-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2154-17>.

3. Закон України Про внесення змін до Закону України «Про державний бюджет України на 2005 р.» та деяких інших законодавчих актів України від 25.03.2005, № 2505-IV // Урядовий кур'єр. – 2005. – № 58 (від 31 березня).

4. Закон України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» (редакція від 31.03.2005) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=991-14&ed=20050331>.

5. Щодо державної допомоги діяльності технопарків в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/articles/705/#_ftn1.

6. Інформаційно-аналітичні матеріали Комітету з питань науки і освіти Верховної Ради України щодо стану системи освіти України перед початком нового 2008–2009 навчального року, Київ, 2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/publish/article?art_id=46941&cat_id=46939.

7. Ілляшенко Т., Радіонова І. [w:] Проблеми та перспективи фінансування освіти і науки в Україні в умовах економічної кризи // Механізм регулювання економіки. – 2010. – № 1. – С. 226–227.